

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

---

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA
NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE
INSTITUCIJE OMBUDSMANA

u vezi sa
monitoringom Korektivnog Centra u Dubravi

Za:

Gđa Dhurata Hoxha, Ministarka
Ministarstvo Pravde

G. Milazim Gjocaj, Generalni Direktor
Zdravstvenog Sistema Zatvora, Ministarstvo Zdravlja

G. Imet Rrahmani, Ministar
Ministarstvo Zdravlja

G. Sokol Zogaj, v.d. Generalni Direktor
Korektivna Služba Kosova

Gđa. Zyrafete Imeraj, v.d. Direktor
Korektivni Centar u Dubravi

U skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 17 Zakona o Ombudsmanu br. 05/L-019, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (NMST) Institucije Ombudsmena posetio je Korektivni Centar u Dubravi.

Priština, dana 25. januar 2017

Datumi poseta i sastav grupe za monitoring

1. U skladu sa članom 17 Zakona o Ombudsmanu br.05/L-019, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (u daljem tekstu "NMST") Institucije Ombudsmana dana 21, 22 i 23 novembra 2016, je posetio Korektivni Centra u Dubravi (u daljem tekstu "KCD"). Grupa za praćenje se sastojala od dva pravnika, jednog lekara i psihologa.

Kratki istorijat institucije

2. KCD je počeo da se gradi u 1976-toj godini i završen je 1986 godine kada je i krenulo sa radom. U to vreme kapacitet je bio oko 1000 zatvorenika, i postojao je i ogranak KCD u Đurakovac, gde su više bili koncentrisani zatvorenici sa kratkotrajnim kaznama koji su radili, s obzirom da je postojala farma pilića, radionica za varenje, itd.¹
3. Nakon završetka rata, ulaskom snaga KFOR-a i UNMIK administracije, ova institucija je počela da se upravlja od UNMIK-a i da se obnovi na osnovu stranih donacija. Početno su izgrađeni paviljoni 2,3,7 i 8 i u junu 2000 je počeo sa radom.

Opšti opis institucije

4. KCD je institucija visokog nivoa bezbednosti koji se sastoji od nekoliko različitih sektora. Unutrašnjost je podeljena na dva dela, gde jedan od njih je površina za poljoprivredni razvoj i druge svrhe, i deo za stanovanje gde su uglavnom smešteni odrasli osuđenici.
5. Obično su zatvorenici smešteni u 8 stambenih paviljona, ali tokom posete NMST je obavešten da paviljon 5 je u fazi renoviranja, dok u bolničkom odeljenju su smešteni pacijenti koji dobijaju medicinsku pomoć, osim težih slučajeva koji se šalju u državnim bolnicama. Dok van zidina zatvora nalazi se polu-otvoreni paviljon gde su smešteni zatvorenici sa niskim rizikom koji imaju minimalnu pratnju. Kapacitet KCD-a je 1183 ležajeva. **U vremenu kada je NMST posetio ovaj centar bili su smešteni 840 osuđenih. NMST je obavešten da zbog pripreme za zatvaranje Pritvornog Centra u Lipljanu (PCLJ) u KCD su smešteni 40 osuđenika prebačeni iz PCLJ-a.** Evropski Komitet za Sprečavanje Torture posetio je KCD u 2007, 2010 i 2015 godini.

Saradnja sa NMST tokom posete

6. Tokom posete NMST u KCD, osoblje korektivne službe i osoblje Departmana za Zdravstvo Zatvora su pružili punu saradnju ekipi za monitoring. Ekipa je bez odlaganja imala pristup svim posećenim mestima. Ekipi su obezbeđene sve potrebne informacije za obavljanje zadatka i omogućen im je razgovor sa zatvorenicima i pritvorenicima bez prisustva korektivnih službenika ili drugog osoblja. Isto tako, NMST-u je dozvoljeno da koriste fotoaparatus.

Zlostavljanje

7. Pre posete ovom centru, NMST je primio žalbu od zatvorenika S.Z uz tvrdnju da je 24 oktobra 2016 godine teško fizički zlostavljen od nekoliko korektivnih službenika. Ekipa NMST-a u vezi sa ovom žalbom, posetila je zatvorsku bolnicu, proverila dosije podnosioca žalbe i intervjuisao podnosioca zahteva. Ovom prilikom je ispitivana pomenuta osoba, počevši od zdravstvene dokumentacije i evidencije svih protokola (Istorija bolesti i svih drugih protokola, ali njegovo ime je potvrđeno samo na protokolu samo-povređivanja. Takođe, nad podnosiocem žalbe je obavljen fizički pregled. Tokom

---

¹ Podaci sa veb stranice Ministarstva Pravde Republike Kosovo, na: <http://www.md-ks.net/?page=1,70> (31.10.2016).

ispitivanja utvrđeno je da jedina rana koja je bila uočljiva u telu podnosioca žalbe je izazvana kao rezultat samo-povređivanja (takođe potvrđena i istorijom pacijenta).

8. Što se tiče zdravstvene zaštite, NMST je utvrdila da su podnosiocu žalbe ponuđene sve mogućnosti lečenja rane, kao i šivenje rane koje je podnosilac žalbe odbio. Isto tako, podnosilac žalbe je odbio medicinski tretman za ovu povredu. Nakon nanošenja samo-povređivanja, podnosilac žalbe je odveden da primi medicinski tretman bez njegove volje, jer je nastalo krvarenje.
9. U vezi sa time, NMST je intervjuisao socijalnog radnika, koji je tvrdio da je video podnosioca predstavke kako krvari nakon što se samo-povredio, ali nije video zatvorske službenike da su ga fizički maltretirali. Takođe, obavljani su intervjui sa nekoliko kazneno-popravnih službenika koji su tvrdili da su ga jednostavno poslali na lečenje bez njegove volje, jer posle samo-povređivanja je izazvano krvarenje.
10. **NMST na osnovu gore navedenog, je utvrdio da podnosilac žalbe nije fizički maltretiran i nad njim korektivni službenici nisu koristili prekomernu silu, već je podnosilac žalbe odveden u zatvorsku bolnicu protiv njegove volje nakon nanošenja samo-povređivanja pošto je podnosilac žalbe pretrpeo krvarenje.**
11. **NMST tokom poseta KCD-u intervjuisala je značajan broj zatvorenika i nije imala drugih pritužbi u vezi sa fizičkim zlostavljanjem ili prekomernom korišćenju fizičke sile od strane korektivnih službenika.**

Materijalni uslovi

Kuhinja

12. Tokom posete KCD-u, NMST je posetila kuhinju gde se hrane zatvorenici koji rade van granica zatvora i osoblje korektivnog centra, dok ostalim zatvorenima, hrana se deli u njihovim ćelijama. Tokom poseta u paviljonima, NMST nije dobio ozbiljne pritužbe na kvalitet hrane. Takođe, NMST je obavešten da kuhinjsko osoblje i zatvorenici zaposleni u kuhinji poseduju sanitarne kartice. NMST je kontrolisala frižidere gde se drži hrana, kao i kontrolisala je trajanje hrane. NMST nije naišao na hranu kojoj je istekao rok trajanja.
13. NMST je obavešten od glavnog kuvara da se kuhinja suočava sa nedostatkom opreme za kuvanje i pečenje hrane. Takođe, postoji nedostatak inventara, uniformi, radnih rukavica, dok oprema koja joj je bila dostupna, bila je neispravna. NMST je obavešten da neke od mašina (pećnica), koja su kupljena za potrebe kuhinje, zbog neuspeha da ispuni standarde, nikada nije korišćena, i ne može se koristiti čak ni sada, one nastavljaju da se drže u skladište već dugo vremena. **NMST izražava ozbiljnu zabrinutost u tom pogledu, jer kupovina takvih mašina se vrši novcem poreskih obveznika Republike Kosovo i istovremeno predstavlja loše upravljanje i zloupotrebu javnog novca. Stoga, NMST zahteva od nadležnih organa da ispitaju kupovine ovih skupih mašina koje se ne mogu uopšte koristiti jer nisu adekvatne.**

Paviljon 1

14. U ovaj paviljon su smešteni osuđena lica i zatvorenici koji su prenete od PCLJ-a. Režimi u ovom paviljonu su: osnovni, standardni i napredni. NMST je primetio da je paviljon obnovljen, toaleti i tuševi su u dobrom stanju, ćelije nisu imale vlagu, bile su okrečene i čiste. NMST je obavešten da nema tople vode u određenim krilima paviljona. To je potvrđeno i od korektivnih službenika. Ćelije su uglavnom tople, imaju dovoljnog osvetljenja i ventilaciju. **Vlasti moraju da deluju u što kraćem mogućem roku da bi**

obezbedili toplu vodu za zatvorenike u ovom paviljonu i da im se omogući da na adekvatan način održavaju higijenu.²

15. U ovom paviljonu, u krilu V2 su smešteni 37 zatvorenika koji su prebačeni iz PCLJ-a. NMST je primetio da su zatvorenici smešteni u ćelije u kojima nije bilo vlage, imaju dovoljnog prirodnog osvetljenja, tuševi i toaleti su u dobrom stanju, ali nedostaje topla voda.
16. I dalje se primećuje da zatvorenici u ćeliji koriste plastične kese da stavljaju svoje stvari jer nemaju ormariće za korišćenje.
17. NMST je obavešten od smeštenih u ovom paviljonu da već dve godine ne dobijaju dnevne novine. **NMST ponovo ističe da je pružanje dnevne štampe pravo koja se zatvorenicima garantuje Zakonom o Izvršenju Krivičnih Sankcija.³** Prema Direkciji ovog centra, u vezi sa pružanjem dnevne štampe za zatvorenike, nadležne vlasti se bave tenderskim procedurama i štampa će ubrzo biti dostupna zatvorenicima.

Paviljon 2

18. NMST je posetio paviljon 2 u kojoj se nudi standardni režim. Zbog priprema za zatvaranje PCLJ-a, u ovaj paviljon su prebačeni 25 zatvorenika. **NMST je primetio da su pritvorenici i zatvorenici smešteni na istom krilu i mogu da kontaktiraju jedni sa drugima bez ikakvih problema.⁴** Prema vlastima, zatvorenici koji su dovedeni ovde, će ostatu na kratko vreme, a onda će se prebaciti na odgovarajućim centrima za pritvorenike.⁵ Prema rukovodiocu paviljona, nema slučajeva nasilja među zatvorenicima. Poslednji slučaj se dogodio u januaru 2015 godine. Prema zatvorenicima i korektivnim službenicima, grejanje nije na zadovoljavajući nivo, sistem grejanja je zastareo i suočava se sa tehničkim problemima. Nedostaje administrativni materijal, i ima tehničkih problema sa fotokopir mašinom i nedostatak zaliha za zatvorenike i korektivno osoblje. Na krilu V1, potrebno je krećenje i intervencija u sanitarnim čvorovima. **NMST je obavešten od direkcije korektivnog centra da se u ovom paviljonu ubrzo planira renoviranje. NMST će pratiti situaciju u vezi sa planiranim renoviranjem.**

Paviljon 3

19. U ovom paviljonu su smešteni napredna osuđena lica. Kapacitet paviljona je 168 lica, dok tokom posete NMST u paviljonu su bili smešteni 144 osuđenih lica. NMST je obavešten da nije bilo nedostatka tople vode i da se pritvorena lica mogu kupati 3 puta nedeljno. U ćeliji su smeštena po 2, 4 i 6 osobe. Ćelije pružaju odgovarajuće osvetljenje i ventilaciju. NMST je primetilo da u krilo V1 ovog paviljona tuševi i slavine su donekle oštećene.

Paviljon 4

---

² Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 38.2 navodi: “Kako bi bila obezbeđena higijena osuđenih lica i higijena prostorija, osuđenim licima mora da bude obezbeđena dovoljna količina hladne i tople vode i odgovarajuća toaletna sredstva i sredstva za čišćenje. Objekti i uređaji za ličnu higijenu moraju da obezbede dovoljnu privatnost i da budu dobro održavani i čisti”.

³ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 87: “Osuđeno lice ima pravo na pristup dnevnoj i periodičnoj štampi na maternjem jeziku i ostalim izvorima javnog informisanja”.

⁴ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 33.7: “Osuđena lica ne mogu da budu smeštena u isti deo ustanove sa osobama kojima je određen pritvor”.

⁵ Minimalna Pravila OUN-a za Tretiranje Zatvorenika, član 8.b: “Pritvorenici treba da budu odvojeni od osuđenika”. Evropska Pravila Zatvora, član 18.8: “Pritvorenici se drže odvojeno od osuđenih lica”.

20. U ovom paviljonu su smešteni zatvorenici u standardnom režimu. Kapacitet paviljona je 168, dok tokom posete NMST u paviljonu su bili smešteni 163 osuđenih lica. NMST je primetilo da su potrebna renoviranja u paviljonu. Na prvom spratu paviljona se primetilo da je vlaga prodrla u ćelije u kojima su smešteni zatvorenici, ćelije su imale dovoljno osvetljenja i ventilacije, tuševi i toaleti su u lošem stanju. Tokom posete, NMST je primetilo da je u jednoj ćeliji je bilo vlage i kapljala je voda. **Prema izveštajima iz paviljona, uskoro će početi renoviranje paviljona. NMST će pratiti situaciju u vezi sa planiranim praćenjem i takođe će tražiti od nadležnih organa ažurirane relevantne informacije.**

Paviljon 5

21. Ovaj paviljon je obnovljen i očekuje se tehnički prijem objekta. Trenutno nema osuđenih lica ili zatvorenika koji su tu smešteni.

Paviljon 6

22. U ovom paviljonu su smešteni zatvorenici u naprednom režimu. Kapacitet paviljona je 134 lica, dok u vreme posete NMST-a su bili smešteni 129 osuđenih lica. Prema nadzorniku paviljona oko 60-70 osuđenih lica su angažovani u radu. Uslovi na paviljonu su uglavnom bili dobri, ćelije imaju odgovarajuće osvetljenje i ventilaciju, nema vlage, ima tople vode i zatvorenici koji su uključeni u rad mogu da se kupaju svaki dan, dok drugi 3 puta nedeljno.

Paviljon 7

23. Kapacitet ovog paviljona je 20, dok tokom posete NMST-a su smeštena 18 osuđenih lica, grejanje je bilo zadovoljavajuće, imali su toplu vodu, ćelije pružaju odgovarajuće osvetljenje i ventilaciju. Zatvorenici imaju alatke za fitnes. Paviljon je okrećen od zatvorenika i takođe su obavljene manja renoviranja. Kupatila i tuševi su u dobrom stanju. Paviljon ima kuhinju u kojoj zatvorenici mogu sami da kuvaju, ali njima se donosi hrana iz kuhinje korektivnog centra.

Paviljon 8

24. NMST je posetio paviljon br. 8 gde su smeštena 40 osoba. U ovom paviljonu se smeste novo primljeni koji ostaju ovde od 7 do 28 dana. Od odgovornih službenika NMST je obavešten da se tu vodi registar prijema i dosije zatvorenika smeštenih u ovom paviljonu. NMST je kontrolisao evidencije prijema i datoteke novo pristiglih. Nisu primetili slučajeva prenaseljenosti u ćelijama zatvorenika u ovom paviljonu.

25. Tokom posete po ćelijama u kojima su držani novo primljeni, NMST je zaključio da ove ćelije trebaju da se kreće (oboji). NMST je obavešten da su tenderske procedure za krećenje paviljona u toku. Zatvorenici su tvrdili da mogu se kupati bez ograničenja i da njihovu odeću čisti KCD. Isto tako, NMST je obavešten od zatvorenika da se njima ne dele čaršafi i da se isti trebaju doneti od njihovih porodica, dok ćebad se pružaju od KCD.⁶ **Takođe, nadležni organi moraju delovati u skladu sa obavezama koje proističu iz člana 16 Administrativnog Uputstva o Kućnom Redu u Popravnim Institucijama.**

26. NMST je primetio da su zatvorenici u ovim ćelijama primorani da drže svoje stvari u plastične kese ili kartonske kutije, jer prostor koji imaju na raspolaganju nije bio

---

⁶ Član 16 Administrativnog Uputstva o Kućnom Redu u Popravnim Institucijama: “Svako osuđeno lice ima svoj ležaj, koji se sastoji od ležaja ili posebnog kreveta, dušeka, jastuka sa navlakom, dva čaršafa i jednog ili dva letnjih ćebeta odnosno dva (2) do tri (3) ćebeta tokom zimskog perioda, u zavisnosti od grejanja. Svako osuđeno lice se zadužuje svojim krevetom, stvarima koje sačinjavaju krevet i ormarom za lične stvari”.

dovoljan. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštaju o poseti na Kosovu 2015 godini je pronašao isti problem i zatražio je od nadležnih organa da se izbegne ovaj nedostatak.⁷

27. Nadležne vlasti Republike Kosovo u svom odgovoru Komitetu 8 septembra 2016 godine, su istakli da će se preduzeti korake da se otkloni ovaj nedostatak. **NMST će nastaviti da prati situaciju u vezi sa ovim pitanjem i rešavanju problema na osnovu odgovora Kosovskih vlasti.**

Režim

28. KCD ima 4 režima za zatvorenike: osnovni režim, standardni, napredni i polu-otvoreni. U KCD, oko 340 zatvorenika su angažovani u radu. Angažovanje u radu je veći tokom leta. Obično zatvorenici se angažuju u radu u kuhinji, čišćenju i u farmama centra. Zatvorenici su mogli da se slobodno kreću unutar paviljona gde su smešteni i imaju pravo na 3 sata šetnje dnevno tokom leta i 2 sata dnevno tokom zime.⁸
29. Takođe, u okviru korektivnog centra funkcionišu 3 radionice koje su zapravo i centri za stručnu obuku, gde se organizuje obuka za zavarivanje, izgradnju, mašinstva, stolariju, tehničko održavanje, instalaciju vode i struje. U ovim radionicama se organizuju kursevi u trajanju od 3 meseci. NMST je primetio, da iako su ovi kursevi dostupni samo za ograničen broj zatvorenika (u vreme posete NMST-a, broj lica uključenih u njima je bio 10-12 osoba). U ovim radionicama su angažovani 4 osuđenih.
30. Službenici koje je sreo NMST na ovim radionicama su izrazili svoju zabrinutost zbog činjenice da su kupljene skupe mašine koje se ne mogu koristiti jer tehnički nisu kompletirane. **NMST Institucije Ombudsmana, kao i u slučaju kuhinje, traži od nadležnih organa da istraže ove slučajeve snabdevanja sa skupim mašinama koje se zapravo zbog nedostataka ne mogu koristiti. Sve ove mašine se u stvari plaćaju novcem poreskih obveznika u Republici Kosovo i zloupotrebe bilo koje vrste su neprihvatljive.**⁹
31. Takođe, u KCD radi srednja škola "Rudina", koja je trenutno angažovala 17 profesora, nastava se pohađa u dve smene, ujutro i jedno popodne. U okviru škole funkcioniše i biblioteka gde zatvorenici mogu da uzimaju knjige za čitanje. Pored uobičajene literature, biblioteka poseduje versku literaturu, muslimansku i hrišćansku. Takođe, u okviru škole se organizuju kursevi za računare i računovodstvo.
32. **U okviru KCD-a predviđeno je i krojenje, koja već izvesno vreme ne funkcioniše i nema materijala za rad.**
33. **U KCD-u, u Sektoru depozita, čuvaju se sve stvari od trenutku prijema u centar i vraćaju se njima kada budu pušteni. Ali, uznemirujuće je bila situacija u skladištu gde su postavljeni oduzeti predmeti, pošto je bilo mnogih predmeta, koji su već bačeni, i od strane službenika su obavješteni da povremeno mogu biti dodeljeni nekom kome su potrebni, ali nema plana o tome šta će se desiti sa njima i koliko dugo će ostati u magacinu.**
34. U okviru KCD-a postoji i fitnes sala, košarkaški i fudbalski tereni. Košarkaška sala se trenutno ne koristi jer moraju da se zamene oštećeni prozori i da se postave mreže koje

⁷ Savet Evrope, Evropski Komitet za Sprečavanje Torture, Izveštaj sa posete na Kosovu u 2015 godini, objavljen septembra 2016 godine.

⁸ Prema članu 37 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija, osuđena lica imaju pravo na najmanje dva sata šetnje dnevno.

⁹ Vidi stav 13 ovog izveštaja (kuhinja).

će sprečiti oštećenje stakla koje nastaju kao posledica udaranja loptom. Deo sale, kao što su toaleti i tuševi su renovirane i nalaze se u veoma dobrom stanju, dok su prestali ostatak radova jer izvođač radova nije poštovao tehničke zahteve. Sala je nefunkcionalna.

35. Što se tiče režima za zatvorenike koji su upućeni od strane PCLJ, i dalje je slaba, iako direkcija pokušava da opusti ovaj režim koliko je to moguće, omogućavajući im da izvrše radove čišćenja unutar bloka i gledajući televiziju na duže vreme. Oni takođe imaju pravo na 2 do 3 sata šetnje u toku dana. **NMST podstiče nadležne organe da povećaju aktivnosti van ćelije u KCD za pritvorenike. NMST smatra da što je duži period pritvora, toliko treba razvijati i režim koji se nudi. NMST očekuje da pritvorena lica dovedena od PCLJ u KCD da se u najkraćem mogućem roku transferišu u odgovarajućim centrima za pritvor.**

Zdravstvena nega

36. Odgovornost za zdravstvenu zaštitu u Korektivnom Centru je prešla od Ministarstva Pravde na Ministarstvo Zdravlja u julu 2013 godine. U Korektivnom Centru u Dubravi funkcioniše zatvorska bolnica koja pruža medicinske usluge zatvorenicima gde su angažovani 6 redovnih lekara (koji su specijalizovani sledećim oblastima: urologija, psihijatrija, ortopedija, porodična medicina, dermatologija, Oftamologija), 26 medicinskih sestara, koji rade u smenama po 12 sati. Isto tako, dva puta nedeljno se pružaju psihijatrijske usluge, dok za fizioterapeuta obučena medicinska sestra za fizikalnu terapiju koja radi svaki dan puno radno vreme. Takođe, centar je unajmio psihologa sa punim radnim vremenom. Do sada je zubar radio redovno, ali pošto ide u specijalizaciju, sada radi u KCD dva puta nedeljno. Tako da se centar pomaže od strane zubara Korektivnog Centra Smrekovnica.
37. Program srednjeg zdravstvenog osoblja je organizovan na sledeći način: redovno osoblje koje radi od 08:00 do 16:00 sati i sastoji se od tehničara farmakologije, laboratorijskog radnika, dveju medicinskih sestara i fizioterapeuta. Dok u smenama od po 12 sati rade 14 medicinskih sestara podeljene na 7 njih u prvih 12 sati i 7 u drugoj smeni od 12 sati, uključujući i 4 medicinske sestre koje rade samo 12 sata u toku noći. Dok doktor je na raspolaganju 24 sata.
38. Kao spoljni konsultanti koji rade jednom nedeljno, angažovani su, psihijatar, kardiolog, ortoped, neurolog, radiolog i tehničar radiologije, fizioterapeut, oftalmolog, Otorinolaringolog, dok opšti hirurk se poziva prema potrebi. U ovom trenutku nema urologa.
39. S obzirom da se broj samo povređivanja povećava i broj osoba sa mentalnim poremećajima, lica korisnika opojnih supstanci, NMST izražava zabrinutost zbog činjenice da u ovaj centar je zaposleno samo jedan redovan psiholog, dok je psihijatar angažovan samo jednom nedeljno. Na osnovu broja zatvorenika smeštenih u centru, ne može se očekivati da samo jedan psiholog odgovori na sve zahteve za psihološko lečenje na adekvatan način.
40. Tokom posete NMST je istakao da postoji dobra saradnja između socijalne službe, korektivnih službenika i psihologa, gde se psiholog često suočava sa poteškoćama na radu, pošto nadležni službenici ne dovode slučajeve koji su zakazani za tretman u njegovoj kancelariji. Psiholog nema nadzornika njegovog rada i kao rezultat toga on je primoran da plati svojim novcem stručnjaka za nadzor i pomoć u njegovom kliničkom radu. **Takođe, postoji nedostatak kontinuiranog stručnog usavršavanja za psihologa i socijalne radnike.**

41. NMST je obavešten od medicinske službe da uznemirujući problem je nemogućnost da se pošalju zatvorenici koji traže zdravstvene usluge van centra zbog nedostatka redovnog saobraćaja. KCD ima vozilo medicinske pomoći koja ne ispunjava uslove i nije u potpunosti funkcionalna i nema osnove elemente za pružanje adekvatne medicinske pomoći.
42. Tokom posete, NMST je napomenuo da bolnica ne poseduje lift kojim bi se omogućilo pristup drugom spratu zatvorenika sa ograničenim sposobnostima. Vlasti Republike Kosovo u svom odgovoru poslatom KPT-u u vezi sa nalazima u njihovom izveštaju o poseti Kosovu da zatvorenici sa ograničenim sposobnostim nemaju adekvatan pristup u bolnicu, istaknuli su da je pitanje upućeno Korektivnoj Službi Kosova kako bi se otklonio ovaj nedostatak i da se postavi lift. Dalje, u odgovoru vlasti je napomenuto da se ovo neće izvesti ove godine na osnovu tekućeg budžeta i planova za rekonstrukciju Korektivne Službe. **NMST će pratiti sprovođenje ove preporuke KPT-a i posvećenost vlasti Republike Kosovo da isti sprovede.**
43. NMST je obavešten da je bolnica obnovljena prošle godine. Međutim, NMST je primetio da na drugom spratu bolnice infrastruktura je teško oštećena (podne pločice i inventar u hodniku u sali gde se hrane pacijenti). Ova šteta je došla usled nekvalitetnog rada obavljene od strane kompanije a koja su tehnički prihvaćene. **Ova situacija predstavlja zloupotrebu javnog novca i obaveza je nadležnih organa da istraže ovaj slučaj.**

Bolnički registri

44. Zatvorska bolnica vodi sledeće evidencije: registar samo povređivanja, registar štrajka glađu, registar pokušaja samoubistva, telesnih povreda. Takođe, svaki lekar poseduje protokol poseta pacijenata. NMST je primetio da bolnica poseduje savremenu opremu i može da pruži adekvatne medicinske usluge zatvorenicima. **Generalno, NMST je zaključilo da zatvorska bolnica ispunjava standarde za pružanje zdravstvenih usluga, ali ohrabruje medicinsko osoblje da budu tačniji u popunjavanju medicinske dokumentacije.**

Zahtev za privremene mere

45. Međutim, NMST tokom posete ovog centra 27 septembra 2016 godine, primetio je da u drugom spratu bolnice u jednoj prostoriji se nalaze četiri starije osobe u kritičnom zdravstvenom stanju. Tokom ove posete NMST je ostao u zatvorskoj bolnici KC, i tom prilikom se sreo sa licima na izdržavanju kazne, starosti preko 85 godina, nepokretni i bez adekvatne zdravstvene zaštite.
46. U vezi sa ovom situacijom, Ombudsman je 29 septembra 2016 godine uputio zahtev za uvođenje privremenih mera Ministarstvu Pravde i zahtevao da se ovi zatvorenici **hitno pošalju na lečenje u institucijama bolničke službe Kliničkog i Univerzitetskog Centra Kosova (sekundarnog ili tercijarnog nivoa), u skladu sa zdravstvenim potrebama**, kako bi im se omogućilo adekvatan zdravstveni tretman. Do dana objavljivanja ovog izveštaja, Ministarstvo Pravde nije odgovorilo na zahtev Ombudsmana za privremene mere.

Lekarski pregled

47. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštavaju o poseti na Kosovu u 2015 godini je naglasio suštinski značaj koji imaju lekarski pregledi, posebno u slučajevima zatvorenika i pritvorenika koji su skorije primljeni, ne samo za identifikaciju zaraznih

bolesti i prevenciju samoubistva, ali i kroz doprinos koji se daje u smislu prevencije torture kroz odgovarajuća evidentiranja povreda.

48. KCD je obavestio ekipu NMST-a da se novo primljeni pregledavaju u roku od 24 sati od trenutka dolaska u centar. Ove kontrole podrazumevaju i opštu kontrolu tokom koje se zatvorenik pita da li postoji neka bolest koja, ako se izjavljuje, se registruje u njegovom zdravstvenom kartonu.

Poverljivost zdravstvenih usluga

49. NMST je zainteresovan da li medicinsko osoblje, osuđenim licima u Korektivnom Centru u Dubravi, pruža medicinske usluge u prisustvu korektivnih službenika. Tokom posete u bolnici, NMST je zaključio da se medicinske usluge pružaju bez prisustva korektivnih službenika. ***NMST podstiče takvo stajalište i praksu o ne prisustvu službenika bezbednosti u pružanju zdravstvenih usluga.***¹⁰

Obuke za zdravstvenu službu

50. NMST je obavešten da se medicinskom osoblju uglavnom ne nudi odgovarajuća obuka za specifičnosti rada koje imaju, a još manje za korišćenje sofisticirane opreme koju poseduju. Ovi uređaji se uglavnom primenjuju od strane spoljnih konsultanata relevantnih specifikacija. **NMST zahteva od nadležnih organa da identifikuju potrebe za stručno osposobljavanje za medicinsko osoblje.**

Ostala pitanja

Osoblje Korektivnog Centra u Dubravi

51. Na osnovu informacija dobijenih od strane direkcije, osoblje KCD-a se sastoji od 515 uniformisanih korektivnih službenika, 81 civilnog osoblja i 46 medicinskog osoblja. U okviru osoblja su zaposlena 12 socijalnih radnika i 1 psiholog. **Tokom obilaska centra, NMST je primio pritužbe od socijalnih radnika da sadašnji broj socijalnih radnika nije dovoljan s obzirom na broj zatvorenika smeštenih u korektivnom centru. Takođe, kao izraziti problem je navedeno ne funkcionisanje baze podataka socijalnih radnika (MDSIMB) poznata kao integrisani sistem upravljanja zatvorenika.**
52. Socijalna služba takođe je istaknula da im je potrebna kontinuirana profesionalna obuka za upravljanje specifičnim slučajevima, kao što su ljudi koji su optuženi da su počinili terorističke akte.
53. **Tokom posete, NMST je primetio nedostatak efikasne koordinacije i saradnje između socijalne, zdravstvene službe i službe bezbednosti u vezi sa upravljanjem slučajeva.**
54. Tokom posete, NMST je obavešten da u ovom trenutku centar se suočava sa nedostatkom različitog kancelarijskog materijala, inventara, kompjutera, štampača, tonera. **NMST ohrabruje nadležne organe da preduzmu sve neophodne mere kako bi se KCD snabdela sa svim materijalima potrebnim za posao.**

---

¹⁰ Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u Izveštaju o Kosovu nakon posete Kosovu u 2015 godini, imala je primedbu u vezi sa pružanjem zdravstvenih usluga u prisustvu korektivnih službenika i preporučio je da se prekine sa takvom praksom.

Disciplinske mere

55. Prema zakonima na snazi disciplinske kazne koje se može izreći osuđenim licima su: ukor, oduzimanje dodeljenih privilegija, nalog za nadoknadu i samica.¹¹ Dok u slučaju pritvorenih lica, kazne mogu biti nametnute na sledeći način: ograničavanje ili zabrana poseta ili prepiske, osim kontakata sa advokatom, Ombudsmanom i diplomatskim misijama. **NMST je zaključio da KCD vodi registar izrečenih disciplinskih mera gde se beleže podaci u vezi sa izrečenom merom, razlogom, vremenu izricanja i završetka.**
56. NMST je obavešten od strane direkcije KCD-a da samo povređivanje u ovom centru se ne smatra krivičnim delom. **NMST pozdravlja takvo stajalište pošto samo povređivanje se ne uključuje u grupi disciplinskih prestupa predviđenih članom 102 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija.**¹²
57. NMST je obavešten da lekarska služba ne učestvuje u donošenju odluke u vezi sa sposobnošću pritvorenog lica ili osuđenog lica da se suočava sa disciplinskom merom samice. NMST smatra da lekarskom osoblju je jasna njihova uloga u ovom aspektu. Učešće lekara u donošenju odluka, koji u stvari je lekar pritvorenog ili osuđenog lica, bi minirao odnos lekar-pacijent, osim ako se ova mera preduzme iz zdravstvenih razloga.¹³
58. Ali, NMST izražava uznemirenje da zakonodavstvo na snazi¹⁴ predviđa da pre nego što se zatvorenik smesti u samici, direktor popravne službe institucije zahteva pismenim putem mišljenje lekara koji dokazuje da osuđeno lice je u dobrom fizičkom i psihičkom zdravstvenom stanju. **NMST zahteva od nadležnih vlasti da odredbe na snazi ovih akata se menjaju u skladu sa preporukama KPT-a u izveštaju o Kosovu, u skladu sa 21-vim opštim izveštajem KPT-a i preporukom Komiteta Ministara Evropskog Saveta Rec (2006) 2 o Razmatranju Evropskih Pravila Zatvora, kojom se zahtevalo mišljenje pismenim putem da zatvorenik može da se podvrgava ovoj meri, je otklonjen.**

Kontakt sa spoljnim svetom

59. Zakonodavstvo na snazi¹⁵, u slučaju osuđenih lica određuje da pritvorena lica imaju neograničeno pravo na prepisku (koja se podvrgavaju određenim odstupanjima), imaju pravo za mesečnu posetu koja najmanje traje jedan sat, kao i jednu posetu od dece i njihovih supružnika najmanje jednom u 3 meseci sa minimalnim trajanjem od tri sati. Osim toga, oni imaju pravo da obavljaju telefonske razgovore.
60. U vezi sa telefonskim razgovorima, Administrativno Uputstvo o Kućnom Redu u Popravnim Institucijama¹⁶ određuje da osuđeno lice ima pravo na telefonske razgovore sa članovima uže porodice i ostalim licima. Na osnovu ovog uputstva, telefonski razgovor osuđenog lica i pritvorenika ne može biti duži od 15 (petnaest minuta).

---

¹¹ Stavovi od 101 do 113 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija.

¹² Evropski Komitet za Sprečavanje Torture na izveštaju o poseti Kosovu u 2015 godini izražava uznemirenje u vezi sa činjenicom da nekoliko popravnih centara na Kosovu samo povređivanje smatraju disciplinskim prekršajem.

¹³ Evropski Komitet za Sprečavanje Torture na izveštaju o poseti Kosovu u 2015 godini je zatražio od relevantnih autoriteta da se prekine sa praksom zahtevanja od lekara uverenja da pritvoreno lice ili osuđeno lice je u stanju da se suočava sa merom.

¹⁴ Član 107 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija i član 76 Administrativnog Uputstva o Kućnom Redu u Popravnim Institucijama.

¹⁵ Zakon o Izvršenju Krivičnih Sankcija, članovi 62-65.

¹⁶ Administrativno Uputstvo o Kućnom Redu u Popravnim Institucijama, član 54.

61. Osuđenim licima osnovnim režimom može da im se dozvoli jedan telefonski poziv tokom nedelje koji traje 15 (petnaest) minuta, dok osuđenim licima sa naprednim režimom mogu se dozvoliti dva telefonska poziva koja traju 15 (petnaest) minuta.
62. U slučaju pritvorenika, član 200 Zakonika o Krivičnom Postupku određuje da pritvorena lica mogu primiti posete “unutar granica pravila Pritvornog Centra” uz dozvolu sudije u postupku i pod njegovim nadzorom. Dalje, prema ovom zakonu se određuje da prepiska i ostali kontakti takođe se podvrgavaju odluci sudije u postupku.
63. Ombudsman ili njegov zastupnik mogu da posete pritvorenike i da drže prepisku sa njima bez prethodne najave i bez nadzora pretresnog sudije, sudije ili predsedavajućeg sudije ili drugog lica imenovanog od takve sudije. Pisma pritvorenika upućenih Instituciji Ombudsmana ne mogu da se kontrolišu. Ombudsman i njegovi predstavnici mogu komunicirati usmeno ili u pisanoj formi na poverljiv način sa pritvorenicima.
64. U slučaju stranih državljanina, njima se pruža mogućnost da pismenim ili usmenim putem kontaktiraju diplomatskom predstavništvom, ili dotičnom kancelarijom države čiji je državljanin.¹⁷ Tokom posete, NMST je obavio intervju sa nekoliko državljanina koji nisu imali žalbe u vezi sa korišćenjem ovih prava. **NMST nije primio žalbe u vezi sa pravom na kontakte sa spoljnim svetom ni od osuđenih lica niti od pritvorenih lica.**

Procedure prijema

65. U KCD, skorije primljeni se podvrgavaju procedurama o prijemu koja najviše traju 30 dana. Tokom ovog perioda oni se ocenjuju i kategorišu u zasebnim ćelijama pre nego se smeste u običnim ćelijama. Tokom posete, NMST je primetio da KCD poseduje registar u kojem se evidentiraju podaci u vezi sa zatvorenim licima koji su smešteni u paviljonu prijema. Što se tiče kontakata sa spoljnim svetom i šetnji tokom ovog perioda, zatvorenici su izjavili da im se dozvoljavaju dva telefonska poziva i 2 posete tokom perioda koliko se nalaze u ovaj paviljon.
66. NMST nije primio žalbe od zatvorenika koji se nalaze pod ovaj režim. NMST smatra da KCD ne sprovodi restriktivni režim nad zatvorenicima tokom perioda koliko se nalaze u paviljon za prijem.

Pitanja koja se povezuju sa bezbednošću

67. Tokom posete NMST je primetio da i dalje takozvani *biber sprej* je deo standardne opreme korektivnih službenika KCD-a. Pored toga, NMST je obavešten da ovaj *biber sprej* je sa isteklim rokom. **Izveštaji KPT o poseti Kosovu 2011 i 2015 godine je zatražio od nadležnih organa da se prekine sa ovom praksom imajući u vidu štetne efekte koje imaju ove supstance i da ovaj uređaj više ne bude deo standardne opreme korektivnih službenika.**
68. NMST je obavešten od direkcije da u nekim paviljonima i objektima KCD-a nema sigurnosnih kamera. **NMST ohrabruje vlasti KCD-a da opremi sve hodnike paviljona i spoljnih prostorija sigurnosnim kamerama koja, prema KPT-u, u stvari, predstavljaju jednu od garancija za zaštitu od zlostavljanja.**¹⁸ U izveštaju za Irsku u 2010 godini, KPT ohrabruje nadležne organe da instaliraju što više sigurnosnih kamera na mestima gde se drže lica lišena slobode.
69. **Takođe, NMST ohrabruje nadležne organe da obezbede tehničku mogućnost da se podaci snimljeni sigurnosnim kamerama sačuvaju duže vreme, jer na taj način**

¹⁷ Zakon o Izvršenju Krivičnih Sankcija, član 33 stav 1.

¹⁸ KPT, izveštaj o poseti Irskoj u 2010 godini, stav 18.

moгу efikasnije istražiti navode o mogućem zlostavljanju ili prekomernoј upotrebi fizičke sile.

Procedura podnošenja žalbi

70. Efikasan sistem za podnošenje žalbe je osnovna garancija protiv zlostavljanja u zatvorima i centrima za pritvor. Lica smeštena u ovim centrima bi trebalo da budu u stanju da podnose žalbe unutar zatvora ili centra za pritvor gde su smešteni i da se na poverljiv način omogući pristup odgovarajućem organu.
71. Član 91 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, detaljno definiše postupak kojim pritvorenci i zatvorenici mogu da se obrate žalbom ili molbom direktoru jedne određene institucije Korektivne Službe Kosova. Procedura uključuje i rokove za odgovor od strane direktora i mogućnost da se žalba uputi i nekom drugom organu, u ovom slučaju Generalnoj Direkciji Korektivne Službe i Ministru Pravde.¹⁹
72. NMST je primetio da na raspolaganju smeštenih u KCD se nalaze kutije za žalbe postavljene od strane Kosovske Korektivne Službe i kutije za žalbe postavljene od strane Institucije Ombudsmana. Kutije za žalbe postavljene od strane institucije Ombudsmana mogu se otvoriti samo od zaposlenih u ovoj instituciji, što za podnosioca žalbe pruža poverljivost pri podnošenju žalbe. **NMST nije primio neku žalbu od osuđenih i pritvorenih lica u vezi sa priloženim žalbama ili zakašnjenjima za razmatranje njihovih žalbi unutar zakonskog roka.**

Na osnovu gorepomenutih nalaza tokom posete, u skladu sa članom 135 stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 16 stav Zakona o Ombudsmanu, br. 05/L019, Ombudsman preporučuje:

Nadležne vlasti da istraže:

- kupovinu skupe mašinerije za kuhinju koja nije u funkciji, pošto nije adekvatna.
- kupovinu mašinerije za radionice koje se ne mogu koristiti i koje su bile van funkcije, jer nisu bila kompletirana.
- kvalitet radova na drugom spratu bolnice, pločice na drugom spratu su mnogo oštećene i to samo godinu nakon renoviranja.

Ombudsman dalje preporučuje Korektivnoj Službi Kosova (KSK) i Ministarstvu Pravde:

- Da se snabdevaju toplom vodom paviljoni na kojima je uviđeno da nedostaje topla voda;
- Da se snabdevaju ormarićima za postavljanje ličnih stvari;
- Zatvorenim licima da se omogući pristup dnevnim novinama;
- Da se obavi sistematizacija zatvorenih / pritvorenih lica;
- Da se opreme dušecima, čaršafima i ćebama;
- Da se renoviraju paviljoni 2 i 4;
- Da se obavi renoviranje sanitarnih čvorova;

---

¹⁹ Član 91, stav 4 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija propisuje: U podnetoj žalbi Direktor Popravne Službe će odgovoriti u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna Kancelarija Popravne Službe u roku od trideset (30) dana. U pisanoj žalbi će se dati odgovor u pisanoj formi.

- Da se stavi u funkciji sportska sala i da se istražuju razlozi zašto nije prošao tehnički prijem;
- Da se povećaju aktivnosti za pritvorena lica;
- Da se aktivira šivenje, uz opremanje radnim materijalom, što bi pomoglo da se ispune potrebe centra pa i šire;
- Korektivna Služba Kosova da pruži rešenje za pristup lica sa ograničenim sposobnostima na drugi sprat bolnice;
- Korektivna Služba da pronalazi rešenje za oduzete stvari koja se nalazi u magacin;
- Korektivna Služba da stavlja u funkciji bazu podataka MDSIMB;
- Korektivna Služba da pruža profesionalnu obuku za upravljanje specifičnih slučajeva (za terorističke akte);
- Korektivna Služba da snabdeva KCD svim potrebnim materijalom za rad: inventar, kompjuter, štampač, toner, itd.
- Da se obavi dopuna/izmena LESP i Administrativnog Uputstva o Kućnom Redu u Korektivnim Institucijama, gde se predviđa da se zahteva pismeno mišljenje lekara, pre nego što se nekom licu izriče disciplinska mera;
- Da se odstrani takozvani *biber sprej*, kao standardna oprema korektivnih službenika;
- Da se postavljaju sigurnosne kamere tamo gde one nedostaju, kao i tehnička mogućnost očuvanja podataka na duže vreme;

Ombudsman preporučuje Ministarstvo Zdravlja i Korektivnoj Službi Kosova:

- Ministarstvo Zdravlja da angažuje jednog redovnog stomatologa
- Ministarstvo Zdravlja da angažuje još jednog psihologa, jer je nemoguće da se pokriva ceo centar sa samo jednim psihologom;
- Ministarstvo Zdravlja da angažuje jednog redovnog psihijatra;
- Ministarstvo Zdravlja i Korektivna Služba Kosova da pruže adekvatnu i kontinuiranu obuku za zdravstveno osoblje, socijalne službenike i korektivne službenike;
- Ministarstvo Zdravlja da obezbedi za DCD vozilo hitne pomoći, pošto vozilo koje je na raspolaganju ni izbliza ne pokriva potrebe;
- Ministarstvo Zdravlja i Korektivna Služba Kosova da povećaju nivo koordinacije i efektivne saradnje između socijalne službe, zdravstvene službe (psiholog) i službe bezbednosti u vezi sa upravljanjem slučajeva;
- Da se preduzmu potrebni koraci za smeštaj lica sa mentalnim problemima u posebnoj instituciji u skladu sa Evropskim Pravilima Zatvora usvojenim od strane Saveta Evrope i Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija.

S' poštovanjem,

Hilmi Jashari
Ombudsman